

Scientometric Analysis of Drug Governance: Research Trends, Scientific Networks, and Frequently Used Keywords (2014-2025)

Ali kavehrad¹, and Seyed Abed Rezaei²

1. Ph.D. Student in Public Administration – Decision Making and Public Policy, Imam Hossein Comprehensive University, Tehran, Iran. Email: alikaverad@gmail.com
2. Assistant Professor, Public Administration – Decision Making and Public Policy, Imam Hossein Comprehensive University, Tehran, Iran. Email: abedrezaei@ihu.ac.ir

Article Info

Article type:
Research

Article history:

Received: 2025/02/13
Accepted: 2025/05/08
Received in revised:
2025/08/11
Available online: 2025/11/11

Keywords:

Drug governance, scientific productions, knowledge map, social harms, scientific productions.

ABSTRACT

The present study, using scientometric and lexical analysis methods, has drawn a scientific map of the field of drug governance based on 752 foreign scientific-research articles that have been indexed in the Science Direct scientific database between 2014 and 2025. The main goal of this study is to identify and analyze the conceptual structure and thematic networks in the field of drug governance in order to provide a better understanding of trends, key concepts, and relationships between concepts in this field. To achieve this goal, Excel and VOSviewer software were used to analyze data, prepare information, and draw scientific maps. In this study, data related to articles were extracted from the Science Direct database and analyzed after filtering and preparation. Using scientometric methods, conceptual networks and relationships between keywords were examined.

Objective: The objective of this study is to identify and analyze the conceptual structure and thematic networks in the field of drug governance through scientometric and lexical analysis methods, in order to provide a comprehensive picture of trends, key concepts, and conceptual connections in this field.

Methodology: This study, using data from 752 scientific research articles indexed in the Science Direct database from 2014 to 2025, and using Excel and VOSviewer software, conducted a keyword network analysis and drew a scientific map of the field of drug governance.

Findings: Among 118 related keywords, 10 words were identified as core words and 4 words as close to the core words. The words “governance”, “social harms”, “addiction”, “drugs”, and “drug governance” were among the most frequent and important keywords. Additionally, four main thematic clusters were identified in the field of drug governance, each of which represents a specific direction in studies in this field, including social approaches, policymaking, and prevention.

Conclusion: The findings show that in recent years, research has increasingly focused on concepts such as prevention, harm reduction, and improved governance policies. By outlining the conceptual structure of the field, this study helps identify research gaps and guide future studies.

Application: The results can be used by policymakers, researchers, and planners to design more effective strategies for controlling and managing addiction, and pave the way for the development of interdisciplinary collaborations and applied research.

Cite this article: kavehrad, Ali; Rezaei, Seyed Abed (2025). Scientometric Analysis of Drug Governance: Research Trends, Scientific Networks, and Frequently Used Keywords (2014-2025), *Applied Scientometric Studies*, 2(3), 120 - 134. <https://doi.org/10.22091/apss.2026.12365.1031>

© Author(s) retain the copyright and full publishing rights.

Publisher: University of Qom.

DOI: <http://doi.org/10.22091/apss.2026.12365.1031>

تحلیل علم‌سنجی حکمرانی مواد مخدر: روندهای پژوهشی، شبکه‌های علمی و کلیدواژه‌های پرکاربرد (۲۰۲۵-۲۰۱۴)

علی کاوه‌راد^۱ ID، و سیدعابد رضایی^۲ ID

۱. دانشجوی دکتری مدیریت دولتی-تصمیم‌گیری و خط‌مشی‌گذاری عمومی، دانشگاه جامع امام حسین(ع)، تهران، ایران (نویسنده مسئول)، رایانامه: rezaeir1365@gmail.com
۲. استادیار مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و برنامه ریزی راهبردی، دانشگاه جامع امام حسین(ع)، تهران، ایران. رایانامه: abedrezaei@ihu.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

پژوهش حاضر با بهره‌گیری از روش‌های علم‌سنجی و تحلیل واژگانی، به ترسیم نقشه علمی حوزه حکمرانی مواد مخدر بر اساس ۷۵۲ مقاله علمی-پژوهشی خارجی پرداخته است که در بازه زمانی سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۵ در پایگاه علمی Science Direct نمایه شده‌اند. هدف اصلی این مطالعه، شناسایی و تحلیل ساختار مفهومی و شبکه‌های موضوعی در حوزه حکمرانی مواد مخدر است تا از این طریق، درک بهتری از روندها، مفاهیم کلیدی و ارتباطات بین مفاهیم در این حوزه فراهم شود. برای دستیابی به این هدف، از نرم‌افزارهای اکسل و VOSviewer به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، آماده‌سازی اطلاعات و ترسیم نقشه‌های علمی استفاده شده است.

در این پژوهش، داده‌های مربوط به مقالات از پایگاه Science Direct استخراج و پس از پالایش و آماده‌سازی، مورد تحلیل قرار گرفتند. با استفاده از روش‌های علم‌سنجی، شبکه‌های مفهومی و ارتباطات بین واژگان کلیدی بررسی شدند. نتایج این تحلیل نشان داد که از میان ۱۱۸ سرواژه مرتبط با حوزه حکمرانی مواد مخدر، ۱۰ واژه به‌عنوان واژگان هسته و ۴ واژه به‌عنوان واژگان نزدیک به هسته شناسایی شدند. این واژگان هسته و نزدیک به هسته، نقش محوری در ساختار مفهومی این حوزه ایفا می‌کنند و نشان‌دهنده تمرکز اصلی پژوهش‌های انجام‌شده در این زمینه هستند.

بررسی فراوانی و هم‌رخدادی کلیدواژه‌ها نیز نشان داد که واژگانی همچون "حکمرانی"، "آسیب‌های اجتماعی"، "اعتیاد"، "حکمرانی مواد مخدر" و "مواد مخدر" از پرترکرترین و پراهمیت‌ترین کلیدواژه‌ها در پژوهش‌های این حوزه هستند. این کلیدواژه‌ها نه تنها بیشترین فراوانی را دارند، بلکه بیشترین میزان هم‌رخدادی را نیز با سایر واژگان کلیدی نشان می‌دهند، که این امر حاکی از ارتباط تنگاتنگ و نقش محوری آن‌ها در ساختار مفهومی حوزه حکمرانی مواد مخدر است. یکی از یافته‌های مهم این پژوهش، شناسایی چهار خوشه موضوعی اصلی در حوزه حکمرانی مواد مخدر است که هر یک از این خوشه‌ها شامل مجموعه‌ای از واژگان کلیدی مرتبط با یکدیگر هستند. این خوشه‌ها نشان‌دهنده گرایش‌ها و جهت‌گیری‌های پژوهشی مختلف در این حوزه هستند. برای مثال، یکی از خوشه‌ها بر جنبه‌های اجتماعی و آسیب‌های ناشی از مصرف مواد مخدر تمرکز دارد، در حالی که خوشه دیگری بیشتر به سیاست‌ها و راهبردهای حکمرانی در کنترل و مدیریت مواد مخدر می‌پردازد.

علاوه بر این، تحلیل‌های انجام‌شده نشان می‌دهند که در سال‌های اخیر، توجه پژوهشگران به موضوعاتی مانند پیشگیری از اعتیاد، کاهش آسیب‌های اجتماعی ناشی از مواد مخدر و بهبود سیاست‌های حکمرانی در این حوزه افزایش یافته است. این روند نشان‌دهنده تحولات مفهومی و موضوعی در حوزه حکمرانی مواد مخدر است که می‌تواند به عنوان راهنمایی برای پژوهش‌های آینده در نظر گرفته شود.

نتایج این پژوهش نه تنها به درک بهتر از ساختار مفهومی و روندهای پژوهشی در حوزه حکمرانی مواد مخدر کمک می‌کند، بلکه می‌تواند به عنوان ابزاری برای سیاست‌گذاران، پژوهشگران و برنامه‌ریزان در جهت شناسایی شکاف‌های پژوهشی و تعیین اولویت‌های تحقیقاتی آینده مورد استفاده قرار گیرد. همچنین، ترسیم نقشه علمی این حوزه می‌تواند به ایجاد همکاری‌های بین‌رشته‌ای و توسعه پژوهش‌های کاربردی در زمینه کنترل و مدیریت مواد مخدر کمک کند.

در نهایت، این مطالعه با ارائه تصویری جامع از ساختار مفهومی و شبکه‌های موضوعی در حوزه حکمرانی مواد مخدر، گامی مهم در جهت توسعه دانش و درک بهتر از این حوزه پیچیده و چندبعدی برداشته است. امید است که یافته‌های

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی.

تاریخچه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۲۵

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۲/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۵/۲۰

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۸/۲۰

کلیدواژه‌ها:

حکمرانی مواد مخدر، علم سنجی، تحلیل واژگانی، هم رخدادی کلیدواژه‌ها، نقشه دانش، آسیب‌های اجتماعی.

این پژوهش بتواند به عنوان پایه‌ای برای پژوهش‌های آینده و همچنین بهبود سیاست‌ها و راهبردهای مرتبط با حکمرانی مواد مخدر مورد استفاده قرار گیرد.

استناد: کاوه‌راد، علی؛ رضایی، سیدعابد (۱۴۰۴). تحلیل علم‌سنجی حکمرانی مواد مخدر: روندهای پژوهشی، شبکه‌های علمی و کلیدواژه‌های پرکاربرد (۲۰۲۵-۲۰۱۴). *مطالعات کاربردی علم‌سنجی*، ۲ (۳)، ۱۳۴-۱۲۰. <https://doi.org/10.22091/apss.2026.12365.1031>

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه قم.

مقدمه

حکمرانی مواد مخدر یکی از موضوعات پیچیده و چندبُعدی است که در سطح جهانی مورد توجه خط مشی‌گذاران، پژوهشگران و سازمان‌های بین‌المللی قرار دارد. این مفهوم به مجموعه‌ای از خط‌مشی‌ها، قوانین و سازوکارهایی اشاره دارد که با هدف کاهش تولید، توزیع، و مصرف مواد مخدر طراحی و اجرا می‌شوند. در دهه‌های اخیر، تغییر رویکردها از خط‌مشی‌های سرکوب‌گرانه به مدل‌های حکمرانی مشارکتی و مبتنی بر شواهد علمی، نشان از تحولاتی عمیق در این حوزه دارد (UNODC, 2023).

با افزایش چالش‌های ناشی از مصرف مواد مخدر، از جمله آسیب‌های اجتماعی، بهداشتی و اقتصادی، پژوهش‌های علمی در این زمینه رشد چشمگیری داشته است. این پژوهش‌ها تلاش کرده‌اند تا ابعاد مختلف حکمرانی مواد مخدر، از جمله خط‌مشی‌گذاری، مشارکت جامعه مدنی، نقش دولت‌ها و تأثیرات بین‌المللی را بررسی کنند (Hughes & Stevens, 2023). مطالعات علم‌سنجی می‌توانند نقش مهمی در شناسایی روندهای پژوهشی، نویسندگان برجسته، و موضوعات پرطرفدار ایفا کنند و از این طریق به تصمیم‌سازی‌های علمی و اجرایی کمک کنند (Van der Graaf & Van De Ven, 2022).

در ایران نیز، به دلیل موقعیت جغرافیایی خاص و قرار گرفتن در مسیر ترانزیت مواد مخدر، حکمرانی مواد مخدر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. با این حال، چالش‌های ساختاری، کمبود منابع و نقش محدود نهادهای مدنی، موجب شده تا این حوزه با محدودیت‌های قابل‌توجهی روبه‌رو باشد (Rezazadeh & Khadami, 2024). از این رو، پژوهش علم‌سنجی در این زمینه می‌تواند به درک عمیق‌تری از تلاش‌های علمی انجام‌شده و شناسایی خالهای پژوهشی کمک کند.

این مقاله با بهره‌گیری از روش‌های علم‌سنجی، به بررسی روندهای پژوهشی در حوزه حکمرانی مواد مخدر می‌پردازد. هدف اصلی این پژوهش، تحلیل شبکه انتشارات علمی، شناسایی نویسندگان و مؤسسات برجسته، و تعیین موضوعات کلیدی و نوظهور در این زمینه است. نتایج این پژوهش می‌تواند راهنمایی مؤثر برای پژوهشگران و خط‌مشی‌گذاران در جهت تقویت حکمرانی مؤثرتر در حوزه مواد مخدر ارائه دهد.

ادبیات نظری

۱. مفهوم و اهمیت حکمرانی مواد مخدر

حکمرانی مواد مخدر به مجموعه‌ای از خط‌مشی‌ها، نهادها و فرآیندهای تصمیم‌گیری اشاره دارد که با هدف مدیریت و کنترل تولید، توزیع و مصرف مواد مخدر طراحی می‌شوند. این مفهوم در ادبیات خط‌مشی‌گذاری عمومی به‌عنوان بخشی از حکمرانی سلامت و امنیت اجتماعی مورد بررسی قرار گرفته است (Babor, Caulkins, Edwards, & Fischer, 2018). بر اساس گزارش دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد (UNODC, 2023)، رویکردهای حکمرانی در این حوزه می‌توانند در سه سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی بررسی شوند، که هر یک دارای ابزارها و چالش‌های خاص خود هستند.

۲. چارچوب‌های نظری در حکمرانی مواد مخدر

برای درک بهتر حکمرانی مواد مخدر، چندین چارچوب نظری در پژوهش‌های علمی مورد استفاده قرار گرفته است:

۱-۲. نظریه حکمرانی چندسطحی (Multi-level Governance)

این نظریه بیان می‌کند که مدیریت مسائل پیچیده‌ای مانند مواد مخدر نیازمند تعامل بین سطوح مختلف حکمرانی، از جمله دولت‌های ملی، سازمان‌های بین‌المللی، و جامعه مدنی است (Hooghe & Marks, 2003). این چارچوب می‌تواند توضیح

دهد که چگونه خط مشی‌های کنترل مواد مخدر نه تنها در سطح ملی بلکه در سطح بین‌المللی و محلی نیز تأثیرگذار هستند (Heidari & Ahmadi, 2023)

۲-۲. نظریه خط‌مشی‌گذاری شواهدمحور (Evidence-based Policy Making)

بر اساس این نظریه، خط‌مشی‌های موفق در حوزه مواد مخدر باید مبتنی بر شواهد علمی و داده‌های تجربی باشند (Stevens, 2020) کشورهایمانند پرتغال و سوئیس، با تکیه بر پژوهش‌های علمی و مدل‌های کاهش آسیب (Harm Reduction)، موفق به بهبود حکمرانی مواد مخدر شده‌اند (Hughes & Stevens, Better policies for tackling addiction: Evidence-based approaches, 2023)

۲-۳. نظریه حکمرانی مشارکتی (Participatory Governance)

در این رویکرد، تأکید بر نقش نهادهای مدنی، سازمان‌های مردم‌نهاد (NGOs) و افراد دارای تجربه زیسته در فرایند تصمیم‌گیری‌های سیاستی است (Van der Graaf & Van De Ven, Participatory governance in addressing addiction: A multi-level perspective, 2022). مشارکت گروه‌های مختلف در خط‌مشی‌گذاری می‌تواند منجر به کاهش انگ اجتماعی و افزایش کارایی خط‌مشی‌های مدیریت اعتیاد شود.

۳. روش‌های علم‌سنجی در بررسی حکمرانی مواد مخدر

مطالعات علم‌سنجی یکی از ابزارهای کلیدی برای تحلیل روندهای پژوهشی، شبکه‌های علمی و تأثیر مقالات در یک حوزه خاص است. این روش شامل تحلیل‌های شبکه هم‌نویسندگی (Co-authorship Analysis)، تحلیل هم‌واژگانی (Co-word Analysis) و تحلیل استنادی (Citation Analysis) است (Moral-Muñoz, Herrera-Viedma, 2020). (Moral-Muñoz et al., 2020) (Santistebban-Espejo, & Cobo, 2020) به‌کارگیری این روش‌ها در مطالعات مرتبط با حکمرانی مواد مخدر می‌تواند به درک بهتری از جریان‌های فکری، محققان برجسته و مسیرهای تحقیقاتی آتی کمک کند (Rezazadeh & Khadami, 2024)

بنا بر توضیحات فوق حکمرانی مواد مخدر یک حوزه پیچیده و چندبعدی است که نیازمند ترکیب نظریه‌های حکمرانی چندسطحی، خط‌مشی‌گذاری شواهدمحور و حکمرانی مشارکتی است. روش‌های علم‌سنجی می‌توانند به تحلیل روندهای پژوهشی و شناسایی الگوهای تأثیرگذار در این حوزه کمک کنند. بررسی مقالات علمی در این زمینه نشان می‌دهد که توجه به شواهد تجربی، همکاری بین‌المللی و مشارکت اجتماعی می‌تواند به بهبود حکمرانی مواد مخدر در کشورهای مختلف کمک کند.

روش پژوهش

این پژوهش از روش علم‌سنجی (Bibliometric Analysis) برای بررسی روندهای تحقیقاتی در حوزه حکمرانی مواد مخدر استفاده می‌کند. علم‌سنجی یک روش کمی در تحلیل داده‌های علمی است که برای شناسایی الگوهای انتشار، شبکه‌های علمی، و تأثیر پژوهش‌ها در یک حوزه خاص به کار می‌رود (Moral-Muñoz, Herrera-Viedma, Santistebban-Espejo, & Cobo, 2020)

۱. نوع پژوهش و رویکرد روش‌شناختی

این مطالعه از رویکرد کمی و تحلیل کتاب‌سنجی برای بررسی تولیدات علمی در حوزه حکمرانی مواد مخدر استفاده می‌کند. داده‌های پژوهش از پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر جمع‌آوری شده و با استفاده از روش‌های تحلیل استنادی، هم‌واژگانی و هم‌نویسندگی تحلیل می‌شوند (Donthu, Kumar, Mukherjee, & Pandey, 2021)

۲. جامعه آماری و روش گردآوری داده‌ها

به‌منظور گردآوری مقالات علمی مرتبط، از پایگاه‌های داده معتبر استفاده شده است. پایگاه Google Scholar برای پوشش گسترده‌تر منابع و پایگاه Science Direct برای استخراج مقالات تخصصی مورد استفاده قرار گرفتند. برای جستجوی مقالات، از کلمات کلیدی نظیر "addiction", "Governance", "social harm", "Drug", "Drug Governance" و ترکیب‌های مشابه بهره گرفته شد. دوره زمانی مورد بررسی نیز بین سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۵ تعیین گردید تا روند تغییرات علمی در حوزه حکمرانی مواد مخدر به‌صورت جامع و دقیق بررسی شود.

۳. روش‌های تحلیل داده‌ها

۱-۳. تحلیل استنادی (Citation Analysis)

تحلیل استنادی برای شناسایی تأثیرگذارترین مقالات، نویسندگان و نشریات در حوزه حکمرانی مواد مخدر انجام می‌شود (Van Eck & Waltman, 2017) و این روش کمک می‌کند تا میزان اثرگذاری پژوهش‌ها و روندهای اصلی تحقیقاتی شناسایی شوند.

۲-۳. تحلیل هم‌واژگانی (Co-word Analysis)

این روش برای شناسایی مفاهیم کلیدی و موضوعات نوظهور در حوزه حکمرانی مواد مخدر استفاده می‌شود (Zupic & Čater, 2015) از نرم‌افزار VOSviewer برای رسم نقشه‌های هم‌واژگانی و تحلیل خوشه‌های معنایی استفاده می‌شود.

۳-۳. تحلیل شبکه هم‌نویسندگی (Co-authorship Network Analysis)

این تحلیل برای بررسی همکاری‌های علمی بین پژوهشگران و مؤسسات مختلف به کار می‌رود (Chen, Song, & He, 2022) نتایج این بخش می‌توانند نشان دهند که کدام نویسندگان و دانشگاه‌ها بیشترین تأثیر را در این حوزه دارند.

۲-۳. تحلیل روندهای پژوهشی (Trend Analysis)

برای بررسی تغییرات زمانی در موضوعات تحقیقاتی، از روش تحلیل روند در پایگاه‌های داده استفاده می‌شود. این روش مشخص می‌کند که کدام موضوعات در بازه‌های زمانی مختلف بیشترین توجه را دریافت کرده‌اند (Aria & Cuccurullo, 2017)

۴. ابزارهای مورد استفاده

برای انجام تحلیل‌های علم‌سنجی، از ابزارها و نرم‌افزارهای مختلفی استفاده شده است. نرم‌افزار VOSviewer برای تحلیل هم‌واژگانی، هم‌نویسندگی و استنادی به کار گرفته شد. زبان برنامه‌نویسی پایتون برای تحلیل روندهای پژوهشی و شبکه‌های علمی مورد استفاده قرار گرفت و نرم‌افزار Excel نیز برای پردازش داده‌های عددی به کار برده شد.

۵. معیارهای ورود و خروج مطالعات

برای تضمین کیفیت مقالات بررسی‌شده، معیارهای ورود و خروج مشخصی در نظر گرفته شده است. در بخش معیارهای ورود، مقالاتی انتخاب شدند که در مجلات معتبر با ضریب تأثیر (Impact Factor) بالا منتشر شده بودند، به زبان انگلیسی نوشته شده بودند و مستقیماً به موضوع حکمرانی مواد مخدر پرداخته بودند. از سوی دیگر، مقالاتی که تنها به ابعاد پزشکی و زیستی اعتیاد پرداخته و به خطمشی‌گذاری توجهی نداشتند، مقالاتی که دسترسی به متن کامل آن‌ها ممکن نبود، و مقالات منتشرشده در مجلات با کیفیت پایین یا فاقد داوری علمی، از فرایند بررسی کنار گذاشته شدند.

۶. محدودیت‌های پژوهش

محدودیت‌های این مطالعه شامل دسترسی به مقالات پولی بوده که ممکن است تعداد منابع مورد بررسی را محدود کرده باشد. همچنین، تمرکز بر مقالات انگلیسی می‌تواند به نادیده گرفتن پژوهش‌های انجام‌شده به سایر زبان‌ها منجر شود. علاوه بر این، عدم دسترسی به داده‌های خام برخی پایگاه‌ها، مانند Web of Science، ممکن است بر نتایج مطالعه تأثیر گذاشته باشد. به عنوان جمع بندی باید گفت که روش پژوهش در این مطالعه بر پایه تحلیل علم‌سنجی است و از تکنیک‌های تحلیل استنادی، هم‌واژگانی، هم‌نویسندگی و تحلیل روندهای پژوهشی برای بررسی تولیدات علمی در حوزه حکمرانی مواد مخدر استفاده شده است. نتایج این مطالعه می‌تواند درک بهتری از شبکه‌های علمی، روندهای پژوهشی و مسیرهای آینده تحقیقاتی در این حوزه ارائه دهد.

یافته‌های پژوهش

جدول ۱. کلیدواژه‌های پرکاربرد در پژوهش‌های حکمرانی مواد مخدر بر اساس کشورها

کشور	کلمات کلیدی پرکاربرد
Czech Republic	[Smoking, Alcohol, Playing winning automatic machines]
France	[Cultural heritage institutions, Economics of museums, Efficiency evaluation]
Germany	[Canada, shared decision making, Environmental justice]
Mexico	[Control, criminalization of drug abuse, Secretaría de la Función Pública]
Netherlands	[Drug policy, Harm reduction, Overdose]
Russian Federation	[firm entry, firm exit, institutions]
South Korea	[COVID-19, Disclosure, Pandemic]
Spain	[Health, Principal Components Analysis, Quality of life]
United Kingdom	[Climate change, COVID-19, Homelessness]
United States	[China, Drug policy, Bullying]

تحلیل داده‌های ارائه‌شده نشان می‌دهد که تمرکز پژوهش‌های علمی مرتبط با **حکمرانی مواد مخدر** (**drug governance**) در کشورهای مختلف تفاوت‌های معناداری دارد که بازتاب‌دهنده اولویت‌های سیاستی، اجتماعی و فرهنگی هر کشور است. در ایالات متحده و هلند، اصطلاحاتی مانند *Drug policy* و *Harm reduction* به چشم می‌خورند که نشان‌دهنده تأکید بر سیاست‌های کنترلی و رویکردهای کاهش آسیب است. در حالی که در مکزیک، کلماتی نظیر *Control* و *criminalization of drug abuse* بر مقابله قضایی و جنبه‌های جرم‌انگاری مصرف مواد مخدر دلالت دارند، این امر می‌تواند به چالش‌های امنیتی و نقش سیاست‌های سخت‌گیرانه در این کشور مرتبط باشد. همچنین، در جمهوری چک تمرکز بر *Smoking* و *Alcohol* نشان می‌دهد که کنترل مواد قانونی همچون دخانیات و الکل نیز در حوزه حکمرانی مواد مخدر قابل بررسی است. این تفاوت‌ها بیانگر آن است که مفهوم حکمرانی مواد مخدر بسته به زمینه‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی هر کشور تعاریف و مصادیق متفاوتی پیدا می‌کند و پژوهش‌های علم‌سنجی می‌توانند این گوناگونی را به خوبی مستند کنند.

جدول ۲. نشریات برتر در حوزه حکمرانی مواد مخدر بر اساس تعداد مقالات و شاخص H

مجله	تعداد کل مقالات	H-Index
International Journal of Drug Policy	206	98

Social Science & Medicine	67	283
Children and Youth Services Review	25	115
Geoforum	24	141
Cities	19	127

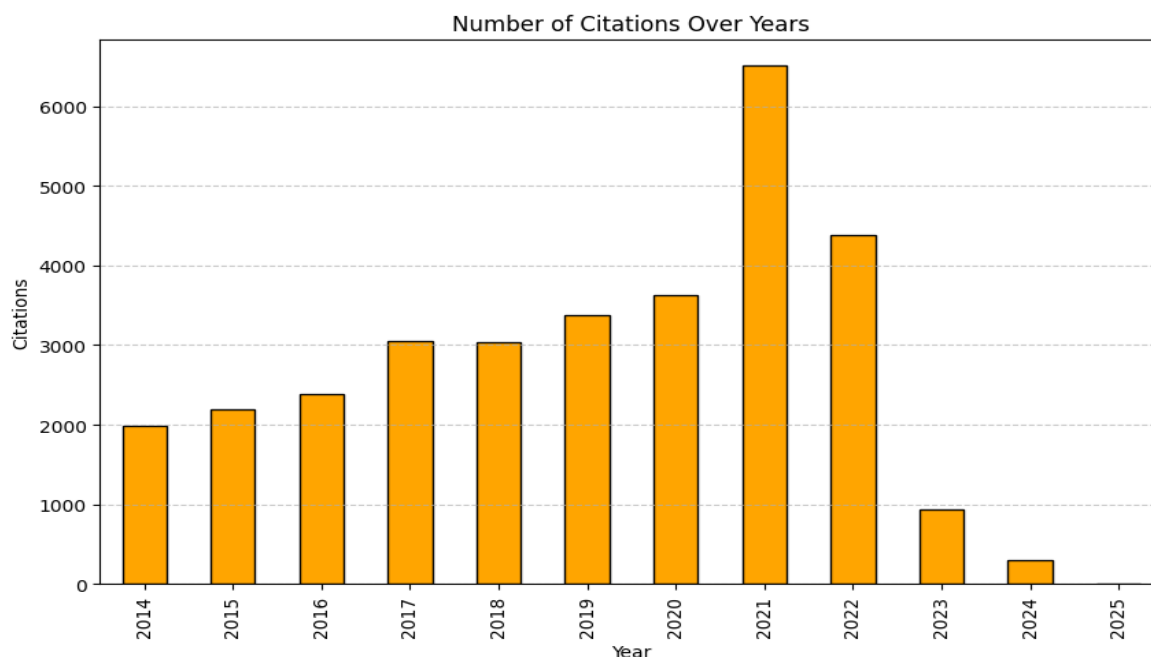
تحلیل داده‌های مربوط به نشریات علمی نشان می‌دهد که **حکمرانی مواد مخدر (drug governance)** در طیف گسترده‌ای از حوزه‌های پژوهشی مورد توجه قرار گرفته است. نشریه *International Journal of Drug Policy* با انتشار ۲۰۶ مقاله و شاخص H برابر با ۹۸، بیشترین تعداد مقالات مرتبط را دارد که نشان‌دهنده تمرکز تخصصی این نشریه بر موضوعات سیاست‌گذاری مواد مخدر است. در مقابل، نشریه *Social Science & Medicine* با وجود تعداد کمتر مقالات (۶۷ مقاله)، دارای شاخص H بسیار بالاتری (۲۸۳) است که حاکی از تأثیرگذاری گسترده مقالات منتشر شده در این حوزه و پیوند عمیق آن با مسائل بهداشتی و اجتماعی است. نشریات دیگر مانند *Children and Youth Services Review*، *Geoforum* و *Cities* نیز اگرچه تعداد مقالات کمتری دارند، اما شاخص H بالای آن‌ها نشان می‌دهد که موضوع حکمرانی مواد مخدر در زمینه‌های متنوعی همچون خدمات اجتماعی، جغرافیای سیاسی و توسعه شهری مورد بحث قرار می‌گیرد. این داده‌ها نشان می‌دهند که پژوهش‌های مرتبط با حکمرانی مواد مخدر نه تنها در نشریات تخصصی بلکه در مجلات بین‌رشته‌ای نیز از جایگاه بالایی برخوردارند و تأثیر علمی قابل توجهی دارند.

جدول ۳. توزیع مقالات مرتبط با حکمرانی مواد مخدر بر اساس کشور و نشریه

مجله	H-Index	کشور	تعداد مقالات
International Journal of Drug Policy	98	Netherlands	206
Social Science & Medicine	283	United Kingdom	67
Children and Youth Services Review	115	United Kingdom	25
Geoforum	141	United Kingdom	24
Cities	127	United Kingdom	19
Computers in Human Behavior	251	United Kingdom	18
Political Geography	114	United Kingdom	17
Energy Research & Social Science	113	United Kingdom	15
Futures	98	United Kingdom	15
Computer Law & Security Review	55	United Kingdom	13

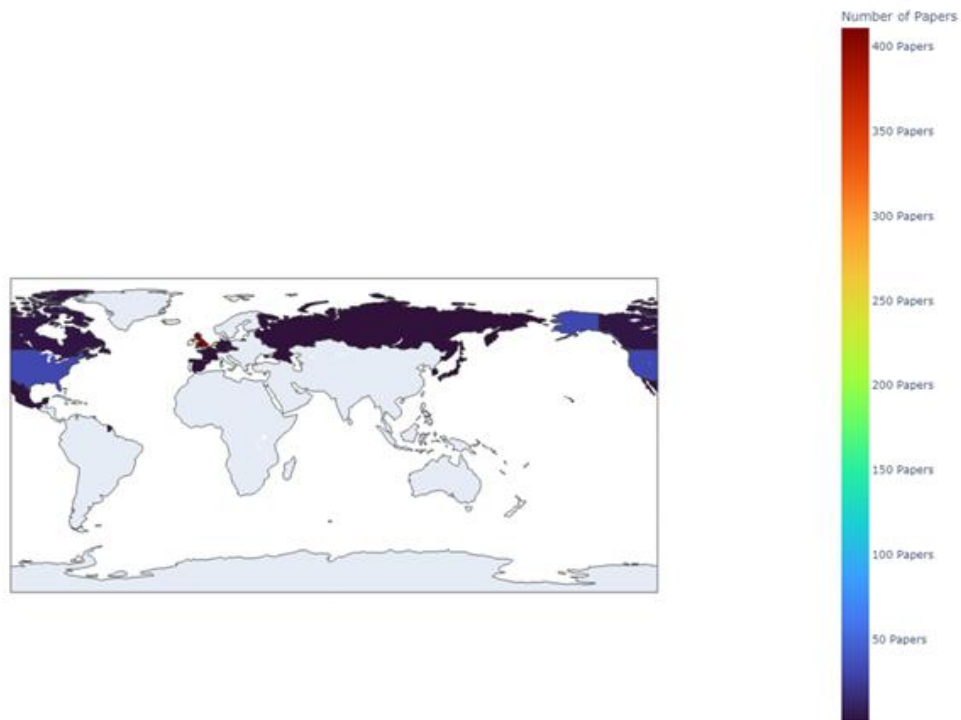
تحلیل داده‌های ارائه‌شده نشان می‌دهد که پژوهش‌های مرتبط با **حکمرانی مواد مخدر (drug governance)** عمدتاً در نشریات علمی مستقر در بریتانیا متمرکز شده‌اند. از میان ۱۰ نشریه برجسته، ۹ نشریه متعلق به بریتانیا هستند که این امر نشان‌دهنده پیشگامی این کشور در تولید دانش علمی در حوزه‌های خط‌مشی‌گذاری اجتماعی، بهداشت عمومی و مسائل بین‌رشته‌ای مرتبط با مواد مخدر است. نشریه *International Journal of Drug Policy* که در هلند مستقر است، با ۲۰۶ مقاله و شاخص H برابر با ۹۸، نقش مهمی در پیشبرد پژوهش‌های تخصصی در خط‌مشی‌های مواد مخدر ایفا می‌کند. همچنین، نشریاتی مانند *Social Science & Medicine* (شاخص H = ۲۸۳) و *Computers in Human Behavior* (شاخص H = ۲۵۱) با وجود تمرکز بین‌رشته‌ای، تأثیرگذاری علمی بالایی در این حوزه دارند. این توزیع نشان می‌دهد که موضوع حکمرانی مواد مخدر نه تنها به مسائل سیاستی محدود نمی‌شود، بلکه در زمینه‌های مختلفی همچون جغرافیای سیاسی، رفتار انسانی، و حتی امنیت سایبری نیز

مورد توجه قرار دارد. در مجموع، این یافته‌ها حاکی از نقش برجسته بریتانیا در تولید ادبیات علمی مرتبط با حکمرانی مواد مخدر و اهمیت رویکردهای بین‌رشته‌ای در تحلیل این موضوع است.

نمودار ۱. روند تغییرات تعداد استنادات مقالات مرتبط با حکمرانی مواد مخدر (۲۰۱۴-۲۰۲۵)

نمودار نشان می‌دهد که تعداد استنادات مرتبط با حکمرانی مواد مخدر در بازه زمانی ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۵ روندی نوسانی اما کلیتاً افزایشی داشته است. از سال ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۰، تعداد استنادات به طور پیوسته افزایش یافته و در سال ۲۰۲۱ به اوج خود رسیده است، که این امر می‌تواند نشان‌دهنده افزایش توجه پژوهشگران به موضوع حکمرانی مواد مخدر در این سال باشد. پس از این نقطه اوج، کاهش قابل توجهی در سال‌های ۲۰۲۲ و ۲۰۲۳ مشاهده می‌شود که احتمالاً به تغییر اولویت‌های پژوهشی یا کاهش انتشار مقالات مرتبط بازمی‌گردد. در سال‌های ۲۰۲۴ و ۲۰۲۵، روند نزولی ادامه یافته است، هرچند این کاهش ممکن است به دلیل کامل نبودن داده‌های این سال‌ها باشد. به طور کلی، این روند بیانگر افزایش توجه علمی به موضوع حکمرانی مواد مخدر در سال‌های اخیر، به‌ویژه در دوره‌های بحران‌های بهداشتی جهانی و سپس کاهش تدریجی آن است.

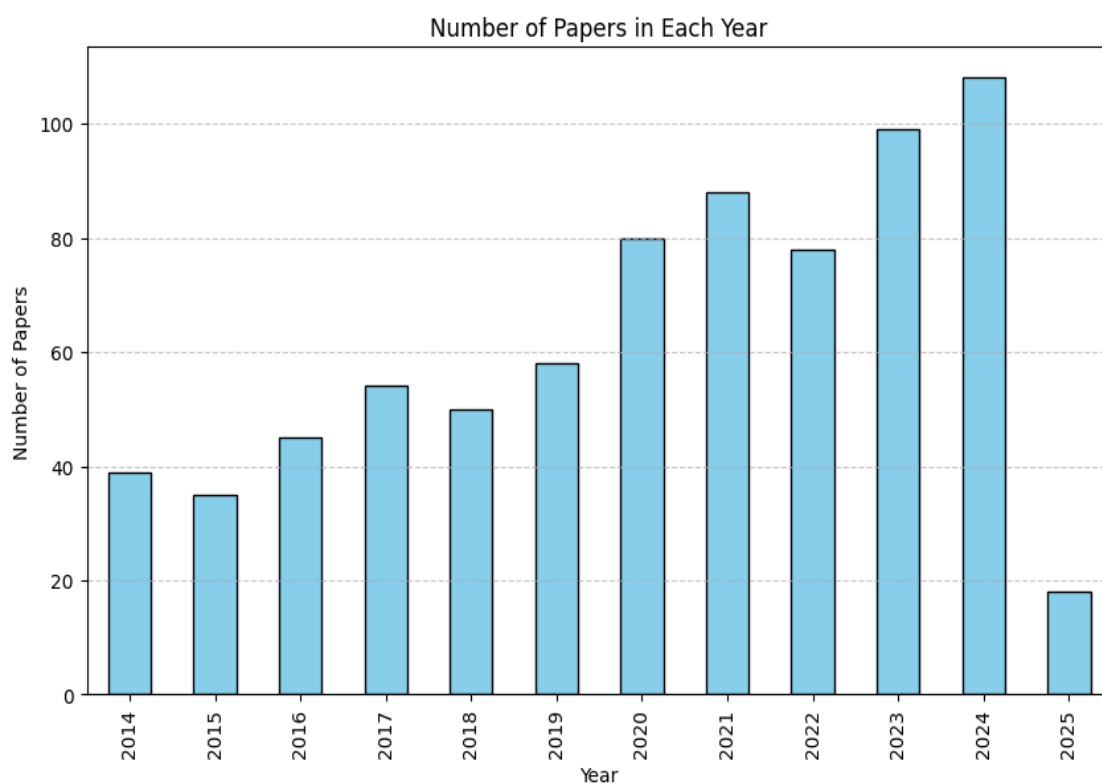

نمودار ۲. توزیع جهانی پژوهش‌های مرتبط با حکمرانی مواد مخدر

نقشه جهانی نشان می‌دهد که توزیع مقالات مرتبط با حکمرانی مواد مخدر در کشورهای مختلف جهان به طور نامتوازنی صورت گرفته است. کشورهای اروپای غربی، به ویژه بریتانیا، بیشترین تعداد مقالات را تولید کرده‌اند که با رنگ قرمز تیره مشخص شده و نشان‌دهنده بیش از ۴۰۰ مقاله است. پس از آن، ایالات متحده و برخی کشورهای اروپایی مانند آلمان و فرانسه نیز سهم قابل توجهی در تولید مقالات دارند که با رنگ‌های آبی تیره تا بنفش مشخص شده‌اند.

کشورهای آسیایی مانند ژاپن و کره جنوبی نیز دارای تعداد متوسطی از مقالات هستند، در حالی که کشورهای خاورمیانه، آفریقا و آمریکای جنوبی به‌طور کلی فعالیت کمتری در این حوزه داشته‌اند، که با رنگ‌های روشن‌تر یا سفید نمایان شده‌اند. این توزیع می‌تواند نشان‌دهنده تمرکز پژوهش‌های مرتبط با حکمرانی مواد مخدر در کشورهای توسعه‌یافته باشد، جایی که زیرساخت‌های تحقیقاتی قوی‌تر و منابع مالی بیشتری در دسترس است.

در مجموع، نقشه نشان می‌دهد که پژوهش‌های مرتبط با حکمرانی مواد مخدر عمدتاً در کشورهای پیشرفته و صنعتی متمرکز است، در حالی که کشورهای در حال توسعه سهم کمتری در این حوزه دارند. این الگو می‌تواند به تفاوت‌های موجود در اولویت‌های تحقیقاتی، منابع مالی و زیرساخت‌های پژوهشی مرتبط باشد.

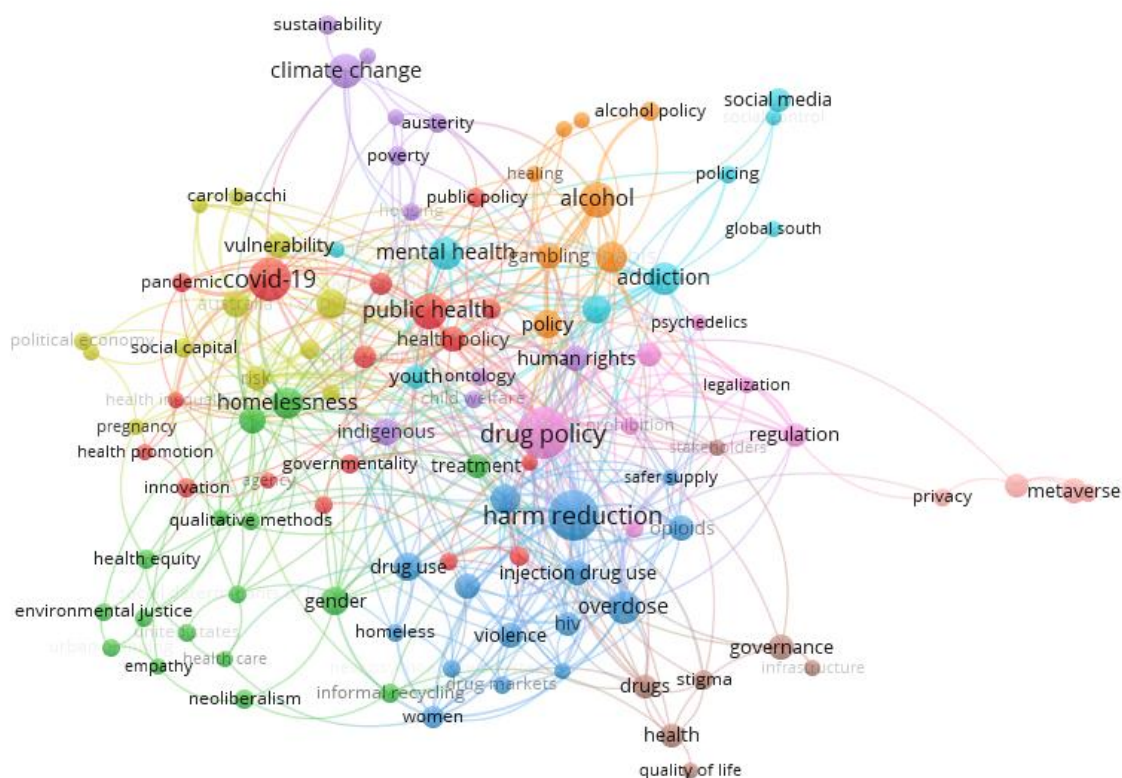
نمودار ۳. تعداد مقالات منتشرشده در حوزه حکمرانی مواد مخدر در بازه زمانی ۲۰۱۴-۲۰۲۵

نمودار ستونی نشان‌دهنده تعداد مقالات منتشرشده در هر سال از ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۵ است. روند کلی نشان می‌دهد که تعداد مقالات در این بازه زمانی به طور قابل توجهی افزایش یافته است.

رشد تدریجی (۲۰۱۴ - ۲۰۱۹): در این سال‌ها، تعداد مقالات به آرامی از حدود ۳۵-۴۰ مقاله در سال ۲۰۱۴ به حدود ۵۸ مقاله در سال ۲۰۱۹ افزایش یافته است. این رشد تدریجی نشان‌دهنده افزایش تدریجی علاقه و توجه به موضوع پژوهش است.

رشد چشمگیر (۲۰۲۰ - ۲۰۲۴): از سال ۲۰۲۰، شاهد یک جهش بزرگ در تعداد مقالات هستیم، به طوری که در سال ۲۰۲۰ این عدد به ۸۰ مقاله رسید و در سال‌های بعدی به ترتیب افزایش پیدا کرد. اوج این روند در سال ۲۰۲۴ است که بیش از ۱۰۸ مقاله منتشر شده است. این رشد می‌تواند ناشی از تغییرات عمده در سیاست‌های پژوهشی، افزایش بودجه‌های تحقیقاتی یا اهمیت بیشتر موضوع مورد مطالعه باشد.

نوسانات کوچک: در سال‌های ۲۰۱۸ و ۲۰۲۲ کاهش‌های جزئی مشاهده می‌شود که ممکن است به دلایل مقطعی مانند تغییرات اقتصادی یا وقایع جهانی (مانند پاندمی) مرتبط باشد.

نمودار ۴. تحلیل هم‌واژگانی کلیدواژه‌های پژوهشی در حوزه حکمرانی مواد مخدر

این تصویر یک تحلیل کلیدواژه‌ای را در حوزه حکمرانی مواد مخدر نمایش می‌دهد. در این تحلیل، کلیدواژه‌های مرتبط با این موضوع به صورت شبکه‌ای از گره‌ها و پیوندها نمایش داده شده‌اند. هر گره نشان‌دهنده یک کلیدواژه است و ارتباط میان آن‌ها نشان‌دهنده هم‌رخدادی این کلیدواژه‌ها در متون علمی است. اندازه هر گره نشان‌دهنده میزان فراوانی آن در متون مورد بررسی بوده و خطوط ارتباطی میان گره‌ها نشان‌دهنده میزان هم‌پیوندی مفهومی میان این کلیدواژه‌هاست.

۱. خوشه‌بندی کلیدواژه‌ها و حوزه‌های مرتبط

در این تصویر، کلیدواژه‌های مرتبط در چندین خوشه رنگی دسته‌بندی شده‌اند که هر یک نشان‌دهنده حوزه‌ای خاص در پژوهش‌های حکمرانی مواد مخدر است. برخی از مهم‌ترین خوشه‌ها عبارتند از:

- **خوشه قرمز:** شامل کلیدواژه‌هایی مانند خط مشی‌های مواد مخدر (drug policy)، بهداشت عمومی (public health)، کووید-۱۹، و بی‌خانمانی (homelessness) که نشان‌دهنده تأثیر خط مشی‌های مواد مخدر بر مسائل اجتماعی و بهداشتی است.
- **خوشه آبی:** شامل مفاهیمی همچون کاهش آسیب (harm reduction)، مصرف تزریقی مواد (injection drug use)، آوردوز (overdose)، خشونت (violence) و اچ‌آی‌وی (HIV) که به مباحث درمانی و کاهش آسیب‌های ناشی از مصرف مواد مخدر می‌پردازد.

- **خوشه سبز:** شامل مفاهیمی مانند عدالت زیست‌محیطی (environmental justice)، برابری سلامت (health equity)، روش‌های کیفی (qualitative methods)، و نئولیبرالیسم (neoliberalism) که به سیاست‌های کلان و تأثیرات ساختاری بر موضوع حکمرانی مواد مخدر اشاره دارد.
- **خوشه بنفش:** شامل مفاهیمی همچون تغییرات اقلیمی (climate change)، فقر (poverty)، ریاضت اقتصادی (austerity)، و آسیب‌پذیری (vulnerability) که رابطه میان وضعیت اقتصادی-اجتماعی و مسئله اعتیاد را بررسی می‌کند.
- **خوشه صورتی:** شامل مفاهیمی مانند قانون‌گذاری (regulation)، جرم‌زدایی (legalization)، و کنترل اجتماعی (social control) که به سیاست‌های قانونی و حکمرانی در حوزه مواد مخدر می‌پردازد.

۲. کلیدواژه‌های مرکزی و ارتباطات بین‌رشته‌ای

واژگانی مانند خط مشی‌های مواد مخدر (drug policy)، کاهش آسیب (harm reduction)، و سلامت عمومی (public health) در مرکز شبکه قرار گرفته‌اند که نشان‌دهنده اهمیت این موضوعات به عنوان هسته پژوهش‌های مرتبط است. از سوی دیگر، موضوعاتی همچون متاورس (metaverse) و حریم خصوصی (privacy) که در گوشه شبکه دیده می‌شوند، نشان‌دهنده پیوندهای نوظهور میان فناوری‌های دیجیتال و سیاست‌های مواد مخدر هستند.

۳. تعامل خط‌مشی‌های مواد مخدر با مسائل اجتماعی

از این تحلیل مشخص است که حکمرانی مواد مخدر نه تنها یک مسئله بهداشتی و حقوقی است، بلکه با موضوعات گسترده‌ای مانند بی‌خانمانی، خط‌مشی‌گذاری اجتماعی، برابری سلامت، و تغییرات اقلیمی نیز در ارتباط است. خوشه‌های به‌دست‌آمده نشان می‌دهند که خط‌مشی‌های اعتیاد نه تنها تحت تأثیر سیاست‌های دولتی هستند، بلکه عوامل اجتماعی و اقتصادی نیز در شکل‌گیری آن‌ها نقش دارند.

۴. اهمیت این تحلیل برای مطالعات حکمرانی مواد مخدر

این تحلیل نشان می‌دهد که مطالعه حکمرانی مواد مخدر باید با در نظر گرفتن رویکردهای میان‌رشته‌ای انجام شود. پژوهشگران این حوزه می‌توانند با تمرکز بر کلیدواژه‌های پرتکرار و خوشه‌های معنایی، ارتباط میان خط‌مشی‌های کاهش آسیب، بهداشت عمومی، و خط‌مشی‌های اجتماعی را به‌صورت جامع‌تری مورد بررسی قرار دهند. همچنین، هم‌رخدادی مفاهیمی همچون تغییرات اقلیمی، نئولیبرالیسم، و عدالت اجتماعی، ضرورت در نظر گرفتن تأثیرات کلان اقتصادی و زیست‌محیطی را در خط‌مشی‌گذاری مواد مخدر برجسته می‌سازد.

این تصویر به‌خوبی نشان می‌دهد که حکمرانی مواد مخدر یک حوزه پیچیده و چندبعدی است که در تقاطع خط‌مشی‌های بهداشتی، اجتماعی، و قانونی قرار دارد. از این تحلیل می‌توان نتیجه گرفت که خط‌مشی‌گذاران باید رویکردی چندجانبه اتخاذ کنند که علاوه بر قانون‌گذاری، مداخلات بهداشتی، اجتماعی، و اقتصادی را نیز شامل شود.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با استفاده از روش‌های علم‌سنجی و تحلیل شبکه‌های واژگانی، به بررسی روندهای پژوهشی و ساختار دانش در حوزه حکمرانی مواد مخدر پرداخته است. یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که حکمرانی مواد مخدر یک حوزه پیچیده و چندبعدی است که تحت تأثیر عوامل مختلفی از جمله خط‌مشی‌های عمومی، مسائل اجتماعی، بهداشتی، و اقتصادی قرار دارد. تحلیل داده‌ها نشان

داد که کلیدواژه‌هایی مانند "حکمرانی مواد مخدر"، "کاهش آسیب"، و "سلامت عمومی" به عنوان هسته‌های اصلی پژوهش‌های این حوزه شناخته می‌شوند و بیشترین هم‌رخدادی را با سایر مفاهیم مرتبط دارند.

از سوی دیگر، تفاوت‌های معناداری در تمرکز پژوهش‌های مرتبط با حکمرانی مواد مخدر در کشورهای مختلف مشاهده شد. به عنوان مثال، در کشورهایمانند ایالات متحده و هلند، تأکید بر خط‌مشی‌های کاهش آسیب و کنترل مواد مخدر است، در حالی که در کشورهایی مانند مکزیک، رویکردهای قضایی و جرم‌انگاری مصرف مواد مخدر بیشتر مورد توجه قرار گرفته‌اند. این تفاوت‌ها نشان‌دهنده تأثیر زمینه‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی هر کشور بر اولویت‌های پژوهشی و خط‌مشی‌گذاری در این حوزه است. تحلیل نشریات علمی نیز نشان داد که موضوع حکمرانی مواد مخدر نه تنها در مجلات تخصصی، بلکه در نشریات بین‌رشته‌ای نیز از جایگاه بالایی برخوردار است. نشریاتی مانند *International Journal of Drug Policy* و *Social Science & Medicine* به عنوان پیشگامان این حوزه شناخته می‌شوند و نقش مهمی در پیشبرد پژوهش‌های مرتبط با خط‌مشی‌های مواد مخدر ایفا می‌کنند. همچنین، تمرکز بیشتر پژوهش‌ها در کشورهای توسعه‌یافته مانند بریتانیا و ایالات متحده نشان‌دهنده نقش زیرساخت‌های تحقیقاتی قوی و منابع مالی بیشتر در این کشورها است.

از نظر روندهای پژوهشی، تعداد مقالات منتشر شده در حوزه حکمرانی مواد مخدر از سال ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۵ روندی افزایشی داشته است، به‌ویژه در سال‌های اخیر که بحران‌های بهداشتی جهانی مانند پاندمی کووید-۱۹ توجه بیشتری را به این موضوع جلب کرده‌اند. با این حال، کاهش نسبی در تعداد استنادات و مقالات در سال‌های ۲۰۲۲ و ۲۰۲۳ ممکن است نشان‌دهنده تغییر اولویت‌های پژوهشی یا کاهش موقت در انتشار مقالات مرتبط باشد.

در نهایت، تحلیل شبکه‌ای کلیدواژه‌ها نشان داد که حکمرانی مواد مخدر نه تنها یک مسئله بهداشتی و حقوقی است، بلکه با موضوعات گسترده‌تری مانند تغییرات اقلیمی، فقر، بی‌خانمانی، و عدالت اجتماعی نیز در ارتباط است. این یافته‌ها بر ضرورت اتخاذ رویکردهای چندجانبه و بین‌رشته‌ای در خط‌مشی‌گذاری و پژوهش‌های مرتبط با حکمرانی مواد مخدر تأکید می‌کنند.

پیشنهادات برای پژوهش‌های آینده

۱. تمرکز بر کشورهای در حال توسعه: با توجه به کمبود پژوهش‌های مرتبط با حکمرانی مواد مخدر در کشورهای در حال توسعه، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده به بررسی چالش‌ها و راهکارهای خاص این کشورها بپردازند.
۲. تحلیل تأثیرات اقتصادی و اجتماعی: پژوهش‌های آینده می‌توانند به بررسی تأثیرات اقتصادی و اجتماعی خط‌مشی‌های مواد مخدر بر جوامع مختلف، به‌ویژه در شرایط بحرانی مانند پاندمی‌ها، بپردازند.
۳. توسعه رویکردهای بین‌رشته‌ای: با توجه به پیچیدگی موضوع حکمرانی مواد مخدر، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده از رویکردهای بین‌رشته‌ای استفاده کنند تا بتوانند ابعاد مختلف این مسئله را به صورت جامع‌تری بررسی کنند.
۴. بررسی نقش فناوری‌های نوین: با توجه به ظهور فناوری‌های دیجیتال و تأثیر آن‌ها بر خط‌مشی‌گذاری و مدیریت مواد مخدر، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده به بررسی نقش این فناوری‌ها در بهبود حکمرانی مواد مخدر بپردازند.
۵. در مجموع، این پژوهش نشان می‌دهد که حکمرانی مواد مخدر یک حوزه پویا و در حال تحول است که نیازمند همکاری بین‌المللی، مشارکت جامعه مدنی، و اتخاذ خط‌مشی‌های مبتنی بر شواهد علمی است. نتایج این مطالعه می‌تواند به عنوان راهنمایی برای پژوهشگران، خط‌مشی‌گذاران و سازمان‌های بین‌المللی در جهت تقویت حکمرانی مؤثرتر در حوزه مواد مخدر مورد استفاده قرار گیرد.

References

- Aria, M., & Cuccurullo, C. (2017). Bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of Informetrics*, 11(4), 959-975.
- Babor, T., Caulkins, J., Edwards, G., & Fischer, B. (2018). *Drug Policy and the Public Good*. Oxford University Press.
- Chen, C., Song, M., & He, J. (2022). A framework for analyzing the scientific impact of research articles. *Scientometrics*, 127(2), 589-609.
- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., & Pandey, N. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 133, 285-296.
- Heidari, M., & Ahmadi, S. (2023). Analysis of addiction policy from the perspective of multi-level governance. *Social Policy Research Journal*.
- Hooghe, L., & Marks, G. (2003). Multi-level governance and European integration. *Governance*, 16(1), 73-92.
- Hughes, C., & Stevens, A. (2023). Better policies for tackling addiction: Evidence-based approaches. *Addiction Research & Theory*.
- Hughes, C., & Stevens, A. (2023). Better policies for tackling addiction: Evidence-based approaches. *Addiction Research & Theory*.
- Moral-Muñoz, J., Herrera-Viedma, E., Santistebban-Espejo, A., & Cobo, M. (2020). Software tools for conducting bibliometric analysis in science: An up-to-date review. *Profesional de la información*, 29(1).
- Rezazadeh, S., & Khadami, M. (2024). Institutional challenges of governance in addiction management in Iran. *Social Welfare Research Journal*.
- Stevens, A. (2020). *Principles of evidence-based policy making in drug policy*. Routledge.
- UNODC. (2023). *World Drug Report 2023*.
- Van der Graaf, S., & Van De Ven, K. (2022). Participatory governance in addressing addiction: A multi-level perspective. *Governance Studies Journal*.
- Van der Graaf, S., & Van De Ven, K. (2022). Participatory governance in addressing addiction: A multi-level perspective. *Governance Studies Journal*.
- Van Eck, N., & Waltman, L. (2017). Citation-based clustering of publications using CitNetExplorer and VOSviewer. *Scientometrics*, 111(2), 1053-1070.
- Zupic, I., & Čater, T. (2015). Bibliometric methods in management and organization. *Organizational Research Methods*, 18(3), 429-472.